

Hemşirelerin Empatik Eğilim Düzeylerinin ve İletişim Becerilerinin Eleştirel Düşünmeye Etkisi*

The Effect of Empathic Tendency Levels and Communication Skills of Nurses on Critical Thinking

Arzu SURAT¹ , Kıvanç ÇEVİK KAYA² 

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bir devlet hastanesinde Nisan 2022- Ocak 2023 tarihleri arasında görev yapan 188 hemşire ile yapılan tanımlayıcı kesitsel tipte bir çalışmadır. Araştırmanın verileri Hemşire Tanıtım Formu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) ve Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (MEDEÖ) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi, bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Hemşirelerin EEÖ, İBDÖ ve MEDEÖ puan ortalaması sırasıyla 68,90±10,55; 77,43±14,45; 112,75±15,36 olarak saptanmıştır. Empatik Eğilim Ölçeği ve İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile MEDEÖ ve alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon olduğu saptanmıştır.

Sonuçlar: Hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ile iletişim becerilerinin hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimini arttırdığı, olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Empati, Hemşire, İletişim, İletişim Becerisi.

ABSTRACT

Objective: This study was conducted in order to determine the effect of empathic tendency levels and communication skills of nurses on critical thinking.

Materials and Methods: This is a descriptive cross-sectional study conducted with 188 nurses working in a public hospital between the dates of April 2022 and January 2023. The data of the study were collected by using the Nurse Introduction Form, the Empathic Tendency Scale (ETS), the Communication Skills Assessment Scale (CSAS) and the Marmara Critical Thinking Tendency Scale (MCTTS). In the analysis of data, one-way analysis, t-test, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis test and Spearman correlation analysis were used.

Results: The mean ETS, CSAS and MCTTS score of nurses' was found to be 68.90±10.55; 77.43±14.45; 112.75±15.36, respectively. It has been found that there is a positive moderate correlation between the Empathic Tendency Scale and the Communication Skills Assessment Scale and the Marmara Critical Thinking Tendency Scale and its sub-dimensions.

Conclusions: It has been determined that nurses' empathic tendency levels and communication skills increase nurses' critical thinking tendency, develop it in a positive way.

Keywords: Critical Thinking, Empathy, Nurse, Communication, Communication Skill.

*Bu çalışma, Arzu SURAT'ın "Hemşirelerin Empatik Eğilim Düzeylerinin ve İletişim Becerilerinin Eleştirel Düşünmeye Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışmada etik kurul izin belgesi alınmıştır.

1 Uzman Hemşire, Hemşirelik AD., Arzu SURAT, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, E- posta: arzusurat@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1924-9212

2 Doç. Dr., Hemşirelik Esasları AD., Kıvanç ÇEVİK KAYA, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, E-posta: kivancevikk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0556-8012

İletişim/Corresponding Author:
E-posta/E-mail:

Kıvanç ÇEVİK KAYA
kivancevikk@gmail.com

Geliş Tarihi/Received : 16.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 05.04.2024
Yayın Tarihi/Published: 30.04.2024

GİRİŞ

Hemşireler, hemşirelik bakımının ahlaki ve duyuşsal yönlerini profesyonel bilgi ve beceriler ile birleştirek hemşire-hasta ilişkisine yön verirler (1). Terapötik iletişim becerisi gelişmiş, bilgi ve becerilerle donanmış hemşirelerden bakım gereksinimi olan bireye holistik yaklaşabilen, eleştirel düşünebilen, etkili iletişim ve problem çözme becerisine sahip olması beklenilmektedir (2).

Her türlü insan ilişkisinde ve her meslek alanında etkili iletişim becerileri ilişkileri kolaylaştırıcı olabilmektedir. Karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip olan ve insan yaşamıyla direk ilişkisi olan sağlık sektöründe iletişimin önemi daha da fazla hissedilmektedir (3). Toplumda iletişimin birinci halkası olan hemşireler de dahil olmak üzere sağlık ekibinin her üyesi için etkili iletişim becerileri gereklidir (4). Hemşireler ve hastalar arasındaki iletişim, hasta sonuçlarını etkileyen (5), bakımın kalitesini belirleyen önemli bir faktördür. Ayrıca, belirsizlik ve kaygı yaşayan hasta üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (6,7). Bu açıdan bakıldığında hemşirelerin sahip olduğu iletişim becerileri, bakım kalitesinin ve dolayısıyla hasta memnuniyetinin merkezi olarak görülmektedir (8). Etkili bir iletişim sürdürülmediğinde sağlık maliyetleri ile hasta memnuniyetsizliği artar ve hastanın yanlış anlamasına, tedavi protokollerine uyulmamasına ve tıbbi hatalara neden olabilir (9).

Empati, hemşirelerin mesleki sorumluluklarını uygun şekilde yerine getirmesi için vazgeçilmez olarak kabul edilen bireysel bir değişkendir (10). Hemşirelerin empatik eğilimlerinin ve empatik becerilerinin yüksek olması hemşirelik bakımının kalitesini etkilemektedir (11). Hemşireler, bakım yaparken hastalarla etkili iletişim kurmalı ve empati becerilerini geliştirmelidirler. Hemşire, empati ve iletişim becerileri yoluyla hastanın düşünce ve duygularının algısını kontrol edebilmeli, destekleyebilmeli, anlayabilmeli ve yeniden inşa edebilmelidir (12). Hemşire hastaya yaklaşırken empati yeteneğini ne kadar çok kullanırsa hasta o kadar az kaygı hisseder (13). Empati, sağlık hizmetlerinin merkezi bir yönüdür ve sadece hasta için değil, aynı zamanda sağlık profesyonelleri için de olumlu sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Hastalık, acı ve ölüm gibi son derece üzücü durumlara sürekli maruz kaldıkları göz önüne alındığında sağlık çalışanları özellikle empati kurma kapasitelerini ve duygularını etkili bir şekilde kontrol edemedikleri takdirde stres ve şefkat yorgunluğunun gelişimine karşı savunmasızdırlar (14).

Sağlık sistemi üzerinde de etkili olan, toplumun sosyo-kültürel ve politik biçimindeki dinamik değişimler, sağlık çalışanlarının ve hemşirelerin sorumluluklarını artırır, çok boyutlu bakımın ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini gerektirir (15). Eleştirel düşünme, hemşirelerin profesyonel tutumlarını, davranışlarını, istekliliğini güçlendirmek ve klinik durumlarda çeşitli potansiyel sorunları belirlemek için önemli bir beceridir (16). Eleştirel düşünme, bireyin her durumda benzersiz ve uygun bakım almasını sağlar (17). Ayrıca bu yöntem kullanılarak elde edilen sonuçlar hasta bakımının kalitesini artırır, hemşirelerin yüksek motivasyonla çalışmalarına katkı sağlar. Eleştirel düşünme becerilerinin kullanılmasıyla birlikte hemşirelik uygulamalarında potansiyel hataların oluşması ve hasta güvenliğinin tehlikeye atılması engellenebilir (18). Literatürde üç kavram arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisini belirlemektir.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Hemşirelerin empatik eğilim düzeylerinin eleştirel düşünmeye etkisi var mıdır?
- Hemşirelerin iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisi var mıdır?

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Tipi

Hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisini belirlemeye yönelik yapılan tanımlayıcı kesitsel tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini bir devlet hastanesinde Nisan 2022- Ocak 2023 tarihleri arasında görev yapan 235 hemşire; örneklemini ise evreni bilinen örneklem hesaplama formülü (%95 güven aralığı, %5 hata payı) kullanılarak belirlenen ve belirtilen tarihler arasında görev yapan, kurumda aktif bir şekilde en az 6 aydır çalışan, iletişim engeli bulunmayan, gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 188 hemşire oluşturmuştur. Örnekleme alınacak hemşireler, basit rastgele örneklem yöntemi (tüm birimlerin seçimde eşit şansa sahip olması, uygulamada bütün birimlerin listelenmesi ve listeden rastgele birimler seçilmesi) ile belirlenmiştir. Evrenin yaklaşık %80'ine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında “Hemşire Tanıtım Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)”, “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ)” ve Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (MEDEÖ)” kullanılmıştır.

Hemşire Tanıtım Formu: Hemşirelerin yaş, cinsiyet gibi sosyo demografik özelliklerini içeren yedi sorudan oluşan bir formdur.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ): Dökmen tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır ve “tamamen uygun”dan tamamen aykırı” ya doğru, 5’li likert şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekteki 3.,6.,7.,8.,11.,12.,13.ve 15. sorular tersinden puanlanarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20’dir (19). Çalışmamızın Empatik Eğilim Ölçeği Cronbach Alfa katsayısı 0,835’dir.

İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ): Korkut (1996) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği 5’li likert tipi bir ölçek olarak hazırlanmış olup, 25 sorudan oluşmaktadır. Ölçekteki puanlama düzeni; Hiçbir zaman (1), Nadir (2), Bazen (3), Sıklıkla (4), Her zaman (5) şeklindedir. Elde edilebilecek toplam puan en yüksek 125 en düşük ise 25’dir. Ölçek içerisinde ters maddeler bulunmamaktadır. Puan en yüksek düzeye yaklaştıkça iletişim becerilerini değerlendirme seviyeleri artmakta, 0’a yaklaştıkça ise azalmaktadır (20). Çalışmamızın İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği Cronbach Alfa katsayısı 0,940’dır.

Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (MEDEÖ): Özgenel ve Çetin (2018) tarafından geliştirilmiş olan ölçek 6 alt boyut (akıl yürütme, yargıya ulaşma, kanıt arama, gerçeği arama, açık fikirlilik, sistematiklik) ve 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 140, en düşük puan 28 dir. Ölçek maddeleri 1: en düşük, 5: en yüksek şeklinde puanlanmaktadır, puan arttıkça eleştirel düşünme eğilimi artar olarak değerlendirilir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,91 olup, alt boyut katsayıları akıl yürütme 0.85, yargıya ulaşma 0.75, kanıt arama 0.78, gerçeği arama 0.74, açık fikirlilik 0.72, sistematiklik 0.64’tür. Çalışmamızın Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği Cronbach Alfa katsayısı 0,962’dir. Alt boyutlarından akıl yürütme Cronbach Alfa katsayısı 0,917, yargıya 0,879, kanıt arama 0,857, gerçeği arama 0,801, açık fikirlilik 0,864 ve sistematiklik 0,830’dur (21).

Veri Toplama Yöntemi

Veriler araştırmacı tarafından belirlenen tarihlerde çalışmaya katılmayı kabul eden 188 hemşireyle çalışma düzenini aksatmayacak biçimde yüz yüze görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Anketlerin cevaplanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde, demografik özellikleri tanımlamak için sayı yüzde dağılımı ve tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğuna Kolmogorov Simirnov testi ile bakılarak (Empatik Eğilim Ölçeği: K-S: 0,064; p: 0,055; diklik katsayısı: 0,107; çarpıklık katsayısı: 0,502; İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği: K-S: 0,105; p: 0,000; diklik katsayısı: 0,434; çarpıklık katsayısı: 1,647; Marmara Eleştirel Düşünme Ölçeği: K-S: 0,110; p: 0,000; diklik katsayısı: -0,225; çarpıklık katsayısı: -0,260), normal dağılım gösteren verilerde tek yönlü varyans analizi, bağımsız gruplarda t testi, normal dağılım göstermeyen verilerde ise Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi ve Spearman korelasyon analizi ($p<0,01$) kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için bir üniversitesinin sağlık bilimleri etik kurulu'ndan etik kurul onayı (26.01.2022 tarih ve E-20478486-050.04.04-238491 sayı) ve araştırmanın yürütüldüğü kurumdan yazılı kurum izni alınmıştır. Araştırma hakkında bilgi verildikten sonra araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelerden yazılı bilgilendirilmiş olur, ölçeğin geçerlik-güvenirliliğini yapan yazar/yazarlardan e-posta yoluyla ölçek kullanım izni alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Veri toplarken, hemşirelerin yoğun çalışma mesailerini, verilerin uzun ve zaman alıcı olması sebebiyle katılımcıların yanıtlamak istememesi ile tek bir kurumda yürütülmesinden dolayı genellenememesi araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırma, hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisini belirlemek amacıyla 188 hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Hemşirelerin yaş ortalaması $35,28\pm 7,56$ olup, %52,1'inin 35 yaş üzerinde, %76,1'inin kadın, %68,6'sının evli, %61,2'sinin çocuğunun olduğu, %63,8'inin lisans mezunu olduğu, %20,7'sinin meslekte 16-20 yıl arasında çalıştığı, %31,4'ünün acil servis hemşiresi olarak görev yaptığı saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri (n=188)

Özellikler	n	%
Yaş *35,28±7,56 (min-maks: 22,00-56,00)		
35 yaş ve altı	90	47,9
35 yaş üzeri	98	52,1
Cinsiyet		
Kadın	143	76,1
Erkek	45	23,9
Medeni durum		
Bekar	59	31,4
Evli	129	68,6
Çocuk durumu		
Yok	73	38,8
Var	115	61,2
Eğitim durumu		
Lise	20	10,6
Ön lisans	35	18,6
Lisans	120	63,9
Lisansüstü	13	6,9
Meslekte çalışma yılı		
1-5 yıl arası	43	22,9
6-10 yıl arası	37	19,7
11-15 yıl arası	33	17,6
16-20 yıl arası	39	20,7
21 yıl ve üzeri	36	19,1
Kurumdaki pozisyon		
Servis hemşiresi	56	29,7
Acil servis hemşiresi	59	31,4
Yoğun bakım ünitesi hemşiresi	49	26,1
Diğer (ameliyathane, eğitim birimi, idari birimler vb.)	24	12,8

Hemşirelerin Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması 68,90±10,55, İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği puan ortalaması 77,43±14,45 olarak bulunmuştur. Hemşirelerin Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği toplam puan ortalaması 112,75±15,36, akıl yürütme alt boyutu puan ortalaması 23,92±4,09, yargıya ulaşma alt boyutu puan ortalaması 23,67±3,68, kanıt arama alt boyutu puan ortalaması 16,34±2,57, gerçeği arama alt boyutu puan ortalaması 15,90±2,49, açık fikirlilik alt boyutu puan ortalaması 16,31±2,61, sistematiklik alt boyutu puan ortalaması 16,58±2,46 olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Empatik Eğilim, İletişim Becerileri Değerlendirme, Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçekleri ve Alt Boyut Ortalama/Ortanca Puanlarının Dağılımı (n=188)

Ölçekler	Ort±ss	Ortanca (CAA)	Min-Maks
Empatik Eğilim Ölçeği	68,90±10,55	68,00 (14,00)	34,00-95,00
İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği	77,43±14,45	79,00 (15,00)	25,00-100,00
Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (MEDEÖ)	112,75±15,36	113,00 (15,00)	48,00-140,00
MEDEÖ Alt Boyutları			
Akıl yürütme	23,92±4,09	24,00 (5,00)	6,00-30,00
Yargıya ulaşma	23,67±3,68	24,00 (4,00)	8,00-30,00
Kanıt arama	16,34±2,57	16,00 (3,00)	4,00-20,00
Gerçeği arama	15,90±2,49	16,00 (3,00)	8,00-20,00
Açık fikirlilik	16,31±2,61	16,00 (3,00)	5,00-20,00
Sistematiklik	16,58±2,46	16,00 (2,75)	7,00-20,00

CAA: Çeyrekler Arası Aralık

Hemşirelerin empatik eğilim ölçeği ve iletişim becerileri değerlendirme ölçeği ile MEDEÖ ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon analizi sonuçlarına göre, empatik eğilim ölçeği ile akıl yürütme, yargıya ulaşma, kanıt arama, gerçeği arama, açık fikirlilik, sistematiklik alt boyutları ve MEDEÖ arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon olduğu bulunmuştur (sırasıyla, rs: 0,488, p=0,000, rs: 0,408, p=0,000, rs: 0,449, p=0,000; rs: 0,405, p=0,000; rs: 0,457, p=0,000; rs: 0,441, p=0,000; rs: 0,519, p=0,000). Benzer şekilde, iletişim becerileri değerlendirme ölçeği ile akıl yürütme, yargıya ulaşma, kanıt arama, gerçeği arama, açık fikirlilik, sistematiklik alt boyutları ve MEDEÖ arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon olduğu saptanmıştır (sırasıyla, rs: 0,631, p=0,000, rs: 0,512, p=0,000, rs: 0,562, p=0,000; rs: 0,457, p=0,000; rs: 0,615, p=0,000; rs: 0,469, p=0,000; rs: 0,657, p=0,000) (Tablo 3).

Tablo 3. Empatik Eğilim Ölçeği ve İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (MEDEÖ) ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar (n=188)

	Empatik Eğilim Ölçeği	İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği
Akıl yürütme	$r_s: 0,488$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,631$ $p=0,000^{**}$
Yargıya ulaşma	$r_s: 0,408$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,512$ $p=0,000^{**}$
Kanıt arama	$r_s: 0,449$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,562$ $p=0,000^{**}$
Gerçeği arama	$r_s: 0,405$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,457$ $p=0,000^{**}$
Açık fikirlilik	$r_s: 0,457$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,615$ $p=0,000^{**}$
Sistematiklik	$r_s: 0,441$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,469$ $p=0,000^{**}$
MEDEÖ	$r_s: 0,519$ $p=0,000^{**}$	$r_s: 0,657$ $p=0,000^{**}$

***p<0,01, r_s: Spearman Korelasyon Analizi.*

Çalışmamızda hemşirelerin empatik eğilim ölçeği puan ortalaması 68,90±10,55 olup, min. 34,00, maks. 95,00, İBDÖ toplam puanı 25-125 arasında olup, toplam puan ortalaması 77,43±14,45 olarak saptanmıştır. Buna göre çalışmaya katılan hemşirelerin empatik eğilimleri ve iletişim becerileri orta düzeydedir.

Çalışmamızda MEDEÖ puan aralığı 28-140 arasında olup, puan ortalaması 112,75±15,36 olduğu saptanmıştır. MEDEÖ alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; akıl yürütme alt boyutu puan ortalaması 23,92±4,09 (6-30), yargıya ulaşma alt boyutu puan ortalaması 23,67±3,68 (8-30), kanıt arama alt boyutu puan ortalaması 16,34±2,57 (4-20), gerçeği arama alt boyutu puan ortalaması 15,90±2,49 (8-20), açık fikirlilik alt boyutu puan ortalaması 16,31±2,61 (5-20), sistematiklik alt boyutu puan ortalaması 16,58±2,46 (7-20) olarak bulunmuştur. Marmara eleştirel düşünme eğilimi ölçeğinin toplam ve alt boyut puanlarının, ortalamasının üstünde olduğu görülmüştür. Aynı ölçek kullanılarak hemşire veya hemşirelik öğrencilerinde yapılmış başka bir çalışma sonucuna rastlanmamıştır. Tajvidi ve Hanjani (2019), hemşirelerde eleştirel düşünme ve klinik yeterlilik arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, eleştirel düşünme puanları ile klinik yeterlilik arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Eleştirel düşünme becerisi artan hemşirelerin klinik yeterliliği de artmaktadır (22). Problem çözme için düşünme/üst düzey düşünme gerektiğinden, bu becerilere sahip olmayan bireyler sorunları kolayca çözemezler. Bu nedenle, eleştirel düşünme becerisi yüksek olan hemşirelerin problem çözme ve karar verme kapasitelerinin artmasının da beklendiği söylenebilir.

Çalışmamızda, hemşirelerin EEÖ ve İBDÖ ile MEDEÖ ve alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon olduğu bulunmuştur. Tabiee ve ark. (2018), hemşirelerin toplam eleştirel düşünme eğilimi ile empati araçları ve bileşenleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir (17). Karaman Özlü ve ark. (2016), acil birimde çalışan hemşirelerin iletişim becerileri ile empatik eğilim puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (6). Akgün Şahin ve Kardaş Özdemir (2015), hemşirelerin iletişim

becerileri ve alt boyutları ile empati becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur (23). Yapılan araştırmalar, çalışmamızla paralellik göstermektedir. Babaii ve ark. (2021) hemşire-hasta arasındaki iletişimde empatinin önemini vurguladığı çalışmasında hemşireler, hastalara karşı insancıl ve benzersiz davranışlara sahip olmak; hastalara sakin ve mutlu bir ortam sağlamak, hastaların korkularını ve onlara yönelik tesellilerini azaltmak üzere üç ana kategoride hastalarla empatik iletişim kurduğunu bildirmiştir. Bu bulgular hastanede yatan hastaların durum ve ihtiyaçlarına uygun empatik iletişimin olduğunu göstermektedir (24). Özpulat ve Bilgen Sivri (2014) ile Günaydın ve Ünsal Barlas (2015)'in hemşirelik öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmalarda, empatik eğilim ve eleştirel düşünme ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (15,25). Öztürk (2021), hemşirelik öğrencilerinin İBDÖ ile EEÖ puan ortalamaları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuştur (26). Alparslan ve Alparslan (2020), hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerini inceledikleri çalışmalarında, EEÖ ve İBDÖ ölçek arasındaki ilişki pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. (27). Uyanık ve Tanrıverdi (2021), hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası iletişim yeterliliği ile eleştirel düşünme eğilimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında, iletişim düzeyi yeterli ve iletişim becerisi gelişmiş olan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimine yatkınlığının yüksek olduğu saptanmıştır (28). Kore'de hemşirelik öğrencilerinde yapılan araştırmada eleştirel düşünme eğilimi ile iletişim becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır (29). Çalışma sonuçlarımız, literatürle paralellik göstermektedir. Eleştirel düşünme yeteneği, hemşirelerin hasta hakkında doğru karar vermesini sağladığı için oldukça önemlidir. Doğru karar verebilmesi için de etkili iletişim tekniklerini kullanarak hastasını doğru algılayıp empati kurabileceği sürece gereksinim vardır. Eleştirel düşünme becerisine sahip olmak için iletişim ve empati yapabilme yeteneğinin yeterli düzeyde olması gerektiği söylenebilir.

Hemşire, empati ve iletişim becerileri yoluyla hastanın düşünce ve duygularının algısını kontrol edebilmeli, destekleyebilmeli, anlayabilmeli ve yeniden inşa edebilmelidir kullanılmasıyla birlikte hemşirelik uygulamalarında potansiyel hataların oluşması ve hasta güvenliğinin tehlikeye atılması engellenebilir

Çalışkan ve Özkan (2020), hemşirelerle yaptıkları çalışma sonucunda, iletişim ve empati becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptamamıştır (30). Çalışma sonuçlarımız, literatürle benzerlik gösterirken, Çalışkan ve Özkan (2020)'in bulguları ile benzerlik göstermemektedir. Bu farklılığın çalışmaya katılan örneklem grubunun kişilik özellikleri ve farklı yoğunluktaki kurumlarda çalışmalarından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerin empatik eğilim düzeylerinin ve iletişim becerilerinin eleştirel düşünmeye etkisinin pozitif yönde ve orta düzeyde olduğu, EEÖ ve İBDÖ ile MEDEÖ ve alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda; eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılabilmesi için hemşirelik eğitimi sırasında zihinsel süreci aktif kılan ve düşünmeyi sağlayan eğitim modelleri ve eğitim teknikleri stratejilerinin kullanılması, hemşirelik eğitim müfredatlarına empati, iletişim ve eleştirel düşünmenin daha kapsamlı olarak entegre edilmesi ve vaka çalışmaları ile zenginleştirilmesi, klinik alanlarda rol play ve olgu yöntemleriyle longitudinal çalışmalar yapılması, hastanelerde hemşirelerin empati, iletişim ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim programlarının belirli aralıklarla düzenlenmesi önerilmektedir.

Finansal kaynak:

- Bu makale ile ilgili herhangi bir finansal kaynaktan yararlanılmamıştır.

Çıkar çatışması:

- Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Erer MT, Akbaş M, Yıldırım G. Hemşirelik sürecinin evrimsel gelişimi hemşirelik süreci. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Dergisi. 2017;7(1):1-5.
2. Dil S, Çiçekoğlu P, Yıldırım T. İletişim becerisi eğitiminde yenilikçi yaklaşım: Standart hasta yöntemi uygulanan hemşirelik öğrencilerinin deneyimleri. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2019;21(1-2):23-34.
3. Kagan G, Günsel A, Bozkurt S, Gündüz Çekmecelioğlu H. Sağlık çalışanlarının öz liderlik davranışlarının iletişim becerileri üzerindeki etkisi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2021;2(42):43-55. doi: 10.35343/kosbed.939023.
4. Appiah EO, Appiah S, Kontoh S, Mensah S, Awuah DB, Menlah A, Baidoo M. Pediatric nurse-patient communication practices at Pentecost Hospital, Madina: A qualitative study. International Journal of Nursing Sciences. 2022;9(4):481-489. <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2022.09.009>.
5. Lee HK, Shin EH. The effects of critical thinking disposition, perception of others and empathy on communication competency among students majoring in nursing. Medico-legal Update. 2020;20(1):2238-2244. <https://doi.org/10.37506/mlu.v20i1.716>.
6. Karaman Özlü Z, Eskici V, Gümüş K, Yayla A, Özlü G, Aksoy D, Yeşilay Y. Acil birimlerde çalışan hemşirelerin iletişim becerileri ve empati düzeylerinin değerlendirilmesi. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi. 2016;(8):52-71. doi: 10.17371/UHD.2016823278.
7. Pazar B, Demiralp M, Erer İ. The communication skills and the empathic tendency levels of nursing students: A cross-sectional study. Contemporary Nurse. 2017;53(3):368-377. doi: 10.1080/10376178.2017.1359101.
8. Giménez-Espert MC, Prado-Guscó VJ. The moderator effect of sex on attitude toward communication, emotional intelligence and empathy in the nursing field. Rev. Latino-Am. Enfermagem. 2017;25:e2969. doi: <http://dx.doi.org/10.1590/1518-8345.2018.2969>.
9. Appiah EO, Appiah S, Kontoh S, Mensah S, Awuah DB, Menlah A, Baidoo M. Pediatric nurse-patient communication practices at Pentecost Hospital, Madina: A qualitative study. International Journal of Nursing Sciences. 2022;9(4):481-489. <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2022.09.009>.
10. Pérez-Fuentes MC, Linares JJG, Jurado MMM, Márquez MMS, Martínez AM. The mediating role of cognitive and affective empathy in the relationship of mindfulness with engagement in nursing. BMC Public Health. 2020;20(1):16. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8129-7>.
11. Güven Özdemir N, Sendir M. The relationship between nurses' empathic tendencies, emphatic skills and individualized care perceptions. Perspect Psychiatr Care. 2020;56(3):732-737. doi: 10.1111/ppc.12489.
12. Kesbakhı MS, Rohani C. Changes in the level of nursing students' empathy during four years education. Journal of Medical Education. 2020;19(2):e107179 <https://doi.org/10.5812/jme.107179>.
13. Ghaedi F, Ashouri E, Soheili M, Sahragerd M. Nurses' empathy in different wards: A cross sectional study. Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research. 2020;25(2):117-121. https://doi.org/10.4103/2Fijnmr.IJNMR_84_19.
14. Duarte J, Pinto-Gouveia J, Cruz B. Relationships between nurses' empathy, self compassion and dimensions of professional quality of life: A cross-sectional study. International Journal of Nursing Studies. 2016;60:1-11. doi: 10.1016/j.ijnurstu.2016.02.015.
15. Günaydın N, Ünsal Barlas G. The factors affecting critical thinking and empathic disposition of nursing students. Middle Black Sea Journal of Health Science. 2015;1(3):1-8. doi: 10.19127/mbsjohs.27159.
16. Kim SA, Hong E, Kang GY, Brandt C, Kim Y. Effect of Korean nursing students' experience of incivility in clinical settings on critical thinking. Heliyon. 2020;6(7):e04367. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04367>.
17. Tabiee S, Sharifzadeh G, Saeedi E. Investigating the relationship between disposition toward critical thinking and empathy in nurses working in the Birjand Educational Hospitals. Modern Care Journal. 2018;15(4):e83299. <https://doi.org/10.5812/modernc.83299>.
18. Özbudak E, Koç Z. Hemşirelik uygulamalarında eleştirel düşünmenin önemi. Sağlık ve Toplum. 2021;31(2):38-48.
19. Dökmen Ü. Empatinin yeni bir modele dayandırılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. Ankara

- Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1988;21(1):155-190. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000999.
20. Korkut F. İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 1996;2(7):18-23.
 21. Özgenel M., Çetin M. Development of the Marmara critical thinking dispositions scale: Validity and reliability analysis. International Journal of Eurasia Social Sciences. 2018;9(32):991-1015. doi: 10.15285/maruaabd.335087.
 22. Tajvidi M, Hanjani SM. The relationship between critical thinking and clinical competence in nurses. Strides Dev Med Educ. 2019;16(1):e80152. doi: 10.5812/sdme.80152.
 23. Akgün Şahin Z, Kardaş Özdemir F. Hemşirelerin iletişim ve empati beceri düzeylerinin belirlenmesi. JAREN. 2015;1(1):1-7. doi: 10.5222./jaren.2015.001.
 24. Babaii A, Mohammadi E, Sadooghiasl A. The meaning of the empathetic nurse-patient communication: A qualitative study. Journal of Patient Experience. 2021;8:1-9. <https://doi.org/10.1177/23743735211056432>.
 25. Özpulat F, Bilgen Sivri B. Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ve eleştirel düşünme becerileri. Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi. 2014;11(4):31-49.
 26. Öztürk A. The effect of nursing communication training on empathy and communication skills of nursing students: A quasi-experimental study. OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. 2021;18(Özel Sayı):1120 – 1135. doi: 10.26466/opus.888874.
 27. Alparslan Ö, Alparslan A. Communication skills and empathy levels: The case of health department students. Journal of Contemporary Medicine. 2020;10(4):546-550. doi: 10.16899/jcm.635230.
 28. Uyanık G, Tanrıverdi G. Hemşirelik öğrencilerinde kültürlerarası iletişim yeterliliği ile eleştirel düşünme eğilimi arasındaki ilişki. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021;24(2):239-245. doi: 10.17049/ataunihem860851.
 29. Kim M, Han S. Critical thinking and communication skills in nursing students. Advanced Science and Technology Letters. 2016;128(7):33-37. doi:10.14257/astl.2016.128.07.
 30. Çalışkan BB, Özkan, B. Hematoloji kliniğinde çalışan hemşirelerin iletişim ve empati becerilerinin değerlendirilmesi. Journal of Medical Sciences. 2020;1(2):39-49. <https://doi.org/10.46629/jms.2020.11>.